El pre-romànic a Sant Jaume de Frontanyà

per RICARD SANCHEZ I M. DOLORS ALEU

Aquest article és la recensió d'un capítol del treball "Les esglésies pre-romàniques de la parròquia de Sant Jaume de Frontanyà", *que aconseguí el segon accèsit en el* Premi Pinós i Mataplana.

L'art pre-romànic: característiques

S'entén per art pre-romànic aquell que va desenvolupar-se a Catalunya des de finals de l'època tardo-romana fins al desplegament de l'art romànic (segles VI-X). Tal com diu Xavier Barral, el pre-romànic *"és un art que prepara i porta cap a les formes artístiques romàniques"*[1]

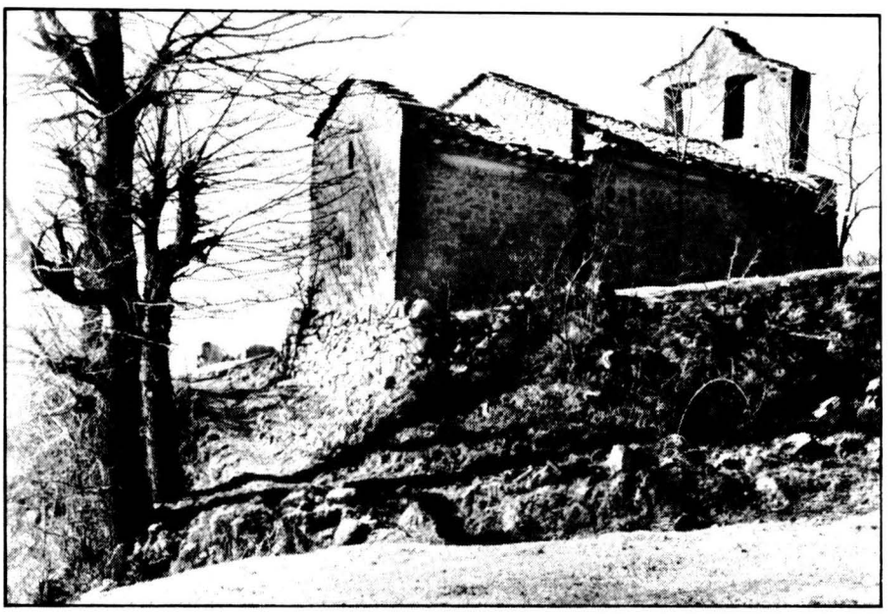
Segons Eduard Junyent (+), en el camp de l'arquitectura s'empren dues tipologies constructives: les construccions de tàpia i les de pedres[2].

Les primeres s'aixecaven sovint sobre restes més antigues, esglésies anteriors o vil·les romanes; malgrat tot, algunes varen ser edificades de nou. Seran esglesioles de petites dimensions i que en els documents apareixen amb el nom de *domus*, per la seva semblança amb els edificis civils comuns.

Els fonaments d'aquests edificis es feien amb pedres unides amb morter o argila, i acostumaven a sobrepassar l'alçada del sòl, formant una mena de replà al llarg de tot l'edifici. La resta era feta amb parets de tàpia travades amb pedres, i als llocs arquitectònicament compromesos s'hi col·locaven carreus grossos. Les finestres i la porta eren simples obertures, reforçades per llindes de pedra sostingudes per muntants. La coberta era resolta amb embigats de troncs i taulons que aguantaven l'enteixinat i el fang cobert de lloses planes.

El fet que fossin construïdes amb materials tant poc resistens fa que ens arribin en condicions molt precàries de conservació.

En canvi, les de pedra, foren aixecades posteriorment, vers el segle X, sovint aprofitant els fonaments i els blocs de les cantonades de les anteriors i acabant l'estructura amb pedres unides amb argamassa. Sovint es disposava les pedres inclinades formant l'aparell d'espiga o d'*espina de peix (opus sicatum)*.

Església de Sant Esteve de Tubau. *VILADÉS*

La nau es cobria amb un embigat a dues vessants o amb una biga travessera que sostenia la resta de l'estructura. Les obertures eren semblant a les de les esglésies de tàpia, podien ser simples o geminades i en alguns casos presenten elements de decoració. El paviment solia tenir un evident sentit ascensional, marcat per la presència de dos àmbits i nivells: el del presbiteri (inferior) i el del santuari (superior).

L'església vella de St. Jaume

El seu accés és difícil. S'hi arriba per un camí que puja des de la carretera de Borredà a St. Jaume i que mena al Santuari dels Oms i a la casa de colònies anomenada Frontanyà. D'aci fins al seu emplaçament cal anar-hi per un camí que surt a l'esquerra de la masia.

El seu estat de conservació és molt deficient i només permet estudiar la planta i l'aparell mural.

La planta mostra la presència d'una sola nau rectangular, quasi carrada si exceptuem els punts d'unió dels murs amb la capçalera, en els quals s'origina una petitíssima corvatura, com si es tractés d'un incipient absis. A migjorn, i paral·lelament al mur de la nau n'hi ha un altre que tanca un espai d'uns sis metres d'amplada i que pot correspondre al cementiri primitiu.

El mur és d'una gruixària poc freqüent: un metre. Si tenim en compte que nomalment el gruix de les parets és en relació amb l'element que han de sostenir, és possible que l'edifici estigués cobert de volta. El material emprat en la construcció és la pedra escairada a cops de maceta i col·locada de forma regular en filades horitzontals o alternades d'algunes de verticals.

Sant Esteve de Tubau o de Montner

El seu accés és fàcil. Des de Sant Jaume, una pista perfectament senyalitzada i transitable per a tota classe de vehicles condueix fins a la masia de Tubau al costat de la que trobem l'església de St. Esteve. Es conserva en un excel·lent estat de conservació ja que la Diputació de Barcelona va restaurar-la entre 1973 i 1974.

Consta d'una nau rectangular perfectament orientada i acabada amb un absis de planta trapezoidal carrat i lleugerament sobreelevat. No hi ha arc triomfal. L'aparell mural està format per carreus grossos i petits ben tallats i alternats, units per argamassa. Si bé no arriben a formar filades, mantenen una disposició bastant regular.

La que sembla la porta d'accés original té un arc de mig punt format de dovelles força uniformes i sostingut per pilars de carreus grossos. L'accés a l'interior de l'església es fa per mitja de tres esglaons.

La testera del santuari sobrepassa l'alçada del sostre. La nau es coberta per un embigat recolzat sobre parets primes. Per contra el santuari es cobert per una volta de canó, aixecada tal vegada per a protegir millor la part més important del temple. Sobre la porta hi ha un campanar d'espadanya, amb dues obertures d'arc rebaixat.

La llum penetra a l'interior a través de cinc finestres; dues situades a la paret de migjorn, una en forma de creu i descentrada respecte a l'eix vertical de la façana al frontis, i al mur de llevant les altres dues.

De les cinc, la situada a la part inferior és una mostra de la plàstica escultòrica de l'època. Es tracta de dues lloses esculpides en baix relleu de 0'62 x 0'54 cm, sobreposades a l'estructura mural. El bloc superior, que es el que forma propiament la finestra, té una forma arquejada i un espandit que, a l'exterior, té un solc pronunciat que segueix el perímetre d'entrada de la llum. L'inferior constitueix l'àmbit.

A la part superior hi ha esculpits tres motius. Sobre l'arquivolta, un ocell amb les ales relegades, a la seva dreta un arbre amb tres fulles i a l'esquerra una creu.

Jordi Vigué considera que és un exemplar datable del segle IX[3].

Xavier Barral creu que també és de l'època pre-romànica, la llosa amb una creu gravada que hi ha a la base de l'absis[4].

L'altar, actualment reconstruit, era del tipus conegut com a pilar de pedres a l'interior del qual s'hi va trobar la lipsanoteca.

NOTES:

1. BARRAL, Xavier: *L'art pre-romànic a Catalunya, segles IX-X*. Ed. 62. Barcelona, 1981. Pàg. 9.
2. JUNYENT, Eduard: *L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic*. Ed. Curial. Barcelona, 1983. Pàgs. 212-219.
3. VIGUÉ, Jordi; BASTARDES, Albert: *El Berguedà*. Artestudi Edicions. Barcelona, 1978. Pàg. 221.
4. BARRAL, Xavier: op. cit. Pàg.

Ricard Sánchez i Dolors Aleu estudiosos de temes històrics

FOTOGRAFIA

Menorets, 3 - Tel. 821 29 14 - BERGA

Reportatges de:

noces
batejos
primeres comunions
foto estudi
foto industrial
foto publicitària

Qualitat en fotografia

MIG SEGLE DE SERVEI ENS AVALA

trallicsa

MAJOR, 11 - Tel. 838 07 01 - PUIG - REIG